

Тренінг «Точки перетину»

Мета: формування чіткої позиції щодо трагічних наслідків Другої світової війни, через призму власного досвіду та практичної роботи з історичними джерелами, за технологією тренінгового заняття.

Змістовні стандарти:

- інформативний: розглянути події Другої світової війни, проаналізувати поняття «Геноцид», «Голокост», «колабораціонізм», життя однієї людини через призму війни та миру;

- практичний: опанування нового досвіду роботи у команді, за допомогою вправ тренінгового заняття («СНАП», «Займи позицію», «Фрейми та рефреймінг», аналіз відео-джерела);

- емоційно-особистісний: розвивати навички людини-емпата, формувати почуття власної гідності та поваги до загальнолюдських цінностей, важливості та непорушності права на життя, формувати власну чітку позицію та дотримуватися принципів гуманізму, соціальної відповідальності.

Обладнання: стікери, фліп-чарти, маркери, дошка, заготовка «Мішень» або «Дерево» (на розсуд тренера), роздатковий матеріал до вправ (питання, фото), доступ до мережі wi-fi, проектор, екран.

Вік учасників: 15-16 р. (10-11 клас)

Тривалість: 2 год. (120 хв.)

Структура тренінгу:

Етап тренінгу	Вправа	Рекомендована тривалість
I. Привітання, налагодження роботи групи, очікування	А) Привітання, правила	5 хв.
	Б) Налагодження роботи групи, очікування.	10 хв.
II. Нетворкінг (основна частина тренінгу)	1). Вправа «СНАП».	15 хв.
	2). Вправа «Займи позицію».	20 хв.
	Перерва-рухавка	5 хв.
	3). Вправа «Фрейми та рефреймінг» 4) Аналіз відео від Centropa The Story of Tamara Koblik .	20 хв. 25 хв.
III. Фідбек-рефлексія	Обговорення у спільному колі.	20 хв.
IV. Рефлексія тренера	Самоаналіз	Після тренінгу

Хід заняття:

I. Привітання, налагодження роботи групи, очікування.

Дане заняття не схоже на звичайний урок історії, адже ми попрацюємо в іншому форматі, який дозволяє глибше осмислити важкі теми, залучити кожного учасника до обговорення, розвивати критичне мислення, поділитися досвідом та знаннями з теми Другої світової війни, продемонструвати уміння командної роботи та якості лідера.

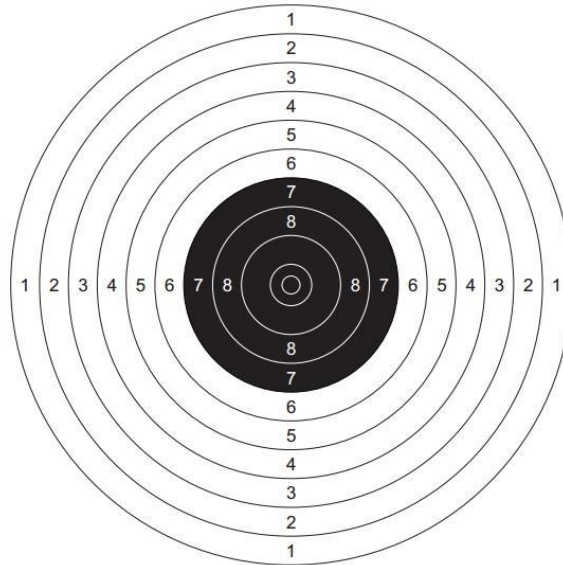
Для початку встановимо правила нашої співпраці – учасникам можна запропонувати назвати приклади організації групи або допомогти і перелічити загальновідомі (спільне коло, вимкнути телефон, не перебивати виступаючого, оцінювати думку, а не давати поради, дотримуватися таймінгу обговорення, правило «вільної ноги» дозволяє вийти за потребою без відволікання тренера, але повернутися, звичайно). Також, дозвіл на здійснення фото, адже бувають випадки, коли не всі учасники мають бажання фотографуватися. Зобразити правила на фліп-чарті та закріпити в аудиторії.

Наступний етап тренінгу - дослідження рівня сформованості групи та висловлення очікувань. Якщо це учні з різних класів, вони можуть не знати когось, тому варто організувати знайомство. Наприклад: назвати своє ім'я, клас, улюблену тему з історії.

Ще один варіант знайомства для групи незнайомих (учні з різних шкіл) – назвати себе, а на стікерах записати 1 правду та 1 брехню про себе. Учасники мають відрізнити ці факти і тим часом перезнайомляться між собою.

Вправи для формування очікувань + рівень компетентності в темі:

Варіант I. Можна використати вправу «Стартові мішені».

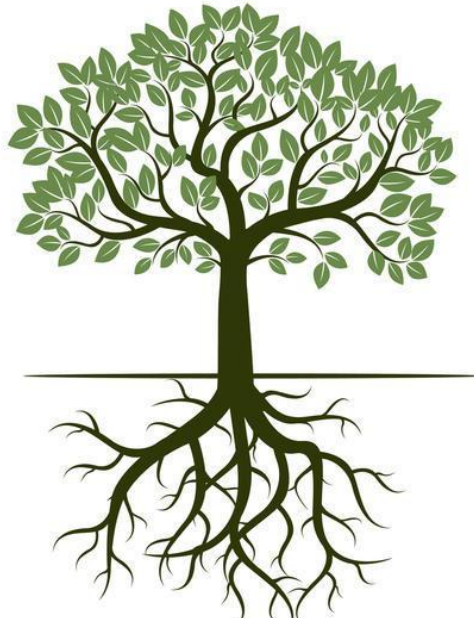

Учасникам пропонуємо записати на стікерах короткі замітки про очікування від заняття, а потім розмістити їх на полі мішені від 1 до 10 (по мірі зростання), що також символізує рівень обізнаності в тематиці тренінгу. Коли всі розставили позначки, потрібно підсумувати результати і наголосити, що це не оцінка знань учнів, а показник мотивації до глибшого пізнання та розуміння історичних явищ.

Варіант II. Вправа «Дерево очікувань»

Цей метод дає змогу проаналізувати учасникам, що вони сподіваються отримати від заняття та поміркувати над тим, які власні надбання можуть допомогти краще зрозуміти тему.

Корені дерева - учасники визначають наскільки вони орієнтуються в темі «Друга світова війна» (навички, знання, ставлення), стовбур дерева - діляться своїми припущеннями про суть тренінгу (які питання будуть розглядатися, очікування від тренінгу). Крона дерева – залишається вільною на останній етап заняття, заповнюємо під час рефлексії – «Чи здійснилися очікування?»

Підсумки: організаційний момент тренінгу має дійсно важливе значення, адже згуртування групи впливає на подальшу командну роботу. Саме таким чином ми налаштовуємо учасників на неформальну обстановку, але це не применшує важливість теми. Темп серйозності задають практичні вправи нетворкінгу, до якого ми переходимо.

II. Нетворкінг (основна частина тренінгу)

Ми з вами опрацюємо складні дефініції періоду Другої світової війни, але не за допомогою шкільної лекції чи самостійного опрацювання на домашнє завдання, а апробуємо вправи тренінгових занять, які розкриють ваш досвід з теми.

1). Використовуємо вправу «СНАП».

Об'єднуємо учасників у 2 групи, які рандомно отримують завдання виписати «точкові» події Другої світової війни (спонукаємо учнів пригадати все, що вони пам'ятають з даного розділу предмету «Історія»), але щоб завдання не чули представники іншої команди.

Отже, 1 група – з історії України, а 2 група – з Всесвітньої історії. Факти записують на стікери (1факт = 1стікер) приблизно 10-15 записів.

Можна запропонувати вигадати назви команд, які записуються на фліп-чарт або дошку. Команди сідають одна навпроти одної в 2 паралельні лінії.

Правила: потрібно знайти зв'язки між подіями Другої світової війни, які мали місце в історії України та Всесвітньої. 1 команда – з історії України, 2 команда – з Всесвітньої, по черзі зачитують 1

TRANS HISTORY

A project by centropa

подію, якщо хтось з обох команд розуміє зв'язок і може пояснити спільні ознаки для обох історій-піднімає руку і викрикує слово «СНАП».

Якщо аргументація переконлива – 1бал, якщо виступаючий схибив і не може пояснити, - 1бал команді суперників. Використані стікери наклеюємо на дошку (фліп-чарт).

Якщо ніхто не говорить «СНАП», подію відкладаємо і передаємо наступному учаснику список.

Важливо:

- а) Зачитуємо по черзі.
- б) Той хто зачитує, не може викрикувати «СНАП».
- в) Не допускати зайвих балачок та шуму.
- г) Можна обрати у помічники «суддю» з учасників .
- д) Той, хто вигукує «СНАП» має говорити одразу (без довгих роздумів).

Приклади відповідей учасників

Історія України	Всесвітня історія
Й.Сталін	концтабори
План «Барбаросса»	«бліц-криг»
ОУН-УПА	А.Гітлер
Східний вал	Рух Опору
Бабин Яр	Голокост
«Новий порядок»	Міжнародні конференції
Депортація кримських татар	Битва під Ель-Аламейном

Пояснення: Й.Сталін-А.Гітлер – обидва очільники держав, диктатори, розділили Східну Європу,

.....

Підсумки гри: учні називають битви, історичних постатей, згадують приклади злочинів винищення представників певних національностей, тобто Геноциди. Таким чином, за допомогою гри ми повторили основні події з історії України та Всесвітньої історії. Підготувавши підґрунтя до пізнання більш вузької теми.

2). Використовуємо вправу «Займи позицію». Робота з поняттями: «Геноцид», «Голокост»

Учасникам рандомно роздаємо заготовані «ролі» - 1) українці 2) кримські татари 3) євреї 4) роми.

Далі об'єднуємо учасників у чотири групи для обговорення терміну «Геноцид» (без допоміжної інформації, висловлювання з власної скарбниці знань).

Питання (підготувати роздруковані або проєктовані на екран):

1. Як ви розумієте даний термін? Які почуття викликають роздуми про термін «Геноцид»?
2. Як впливає національний чи соціальний статус особи на ризик бути жертвою Геноциду?
3. Що ви можете сказати про випадки Геноциду в історії, з позиції вашої ролі?

Також пропонуємо учасникам знайти відповіді на ці ж питання, але за допомогою пошукових систем в мережі. Це дає можливість мотивувати їх до поглибленого вивчення і після тренінгу. Рекомендуємо веб-сторінки спеціалізованих установ, які займаються вивченням історії Голокосту, Голодомору. (Додаток А)

Групи одразу називають офіційне визначення терміну: «Геноцид». Звертають увагу на законодавче підґрунтя та закріплення у міжнародному праві. Також учасники продумують відповіді, називаючи сильні людські емоції – страждання, біль, байдужість, холоднокривність...

Усі як один вважають Геноцид безликим, адже ніхто не може бути впевненим у безпеці, коли йде війна. Але й мирний час теж може «підкидувати сюрпризи».

Щодо жажливих трагедій впродовж історії людства, учні одразу орієнтуються і визначають – Голокост, Голодомори в УРСР, Геноцид вірмен, ромів, депортації кримських татар.

Підсумки: Групи обговорюють результати спільної роботи обравши спікера команди, після висловлення напрацювань, пропонуємо узагальнити думки про труднощі, які виникли під час обговорення, пошуки спільного рішення, а також важливості розуміння історичних фактів про випадки Геноциду.

Таким чином, ми перевтілилися і змогли відчувати не тільки власні переживання, але й зрозуміли інших. Історія багата на трагедії, але не варто забувати про найцінніше - життя людини.

Перерва на рухавку. Можна використати будь яку відому тренеру, але щоб не втратити серйозність нашого івенту, пропонуємо перевірену «Атоми-Молекули». Учасники розходяться по кімнаті і по команді пересуваються у будь якому напрямку – це «Атоми», але коли тренер говорить команду «Молекули» і число 4 (наприклад), учасники об'єднуються у групи по 4 людини, на швидкість. Повторюємо декілька разів, змінюючи число «атомів» у «молекулі» (2,3,5,15 і тд.), щоб трохи відпочити.

- 3). Використовуємо вправу «Фрейми та рефреймінг» (переосмислення без попереднього пояснення).

TRANS HISTORY

A project by centropa

Учасники ознайомлюються з теорією фреймів: розмірковують про те, що визначає наші позиції з того чи іншого питання; з'ясовують, як можна дивитися на проблему під різним кутом зору та чому це корисно для розвитку довіри та взаєморозуміння соціальних дій.

Пояснюємо, що коли ми дивимося на світ навколо, то сприймаємо його під певним кутом. Відповідно, певні речі потрапляють у картинку нашого сприйняття, а решта залишається поза нею.

Пропонуємо опрацювати фото, але розділити його, як пазл на 4 частини.

Далі об'єднаємо учасників у 4 групи-роздаємо кожній по 1 частині фото-пазлу і просимо подумати над тим, що на ній зображено. Питання (підготувати роздруковані або проєктовані на екран):

1. Поділіться вашими здогадами про зображення на частині фото?
2. Об'єднайте частини, щоб отримати завершену картину і обговоріть цілісне зображення?
3. Які тепер припущення виникли?
4. Важко було працювати з 1 фрагментом? Чи виникли труднощі з цілісною картиною?

Підсумки: Опрацювання теми «Колабораціонізм». Можливо надати інформацію учням (Додаток Б) або запропонувати знайти в мережі, але з наступним обговоренням.

Аналіз фото – «Київ, вересень 1941 р.» Автор фотографій - Йоганнес Хеле (Johannes Hähle), фотограф 637-го загону пропаганди 6-ї армії Вермахту. Аналіз - натовп жінок біля огорожі стадіону «Зеніт» (нині - «Старт») намагається дізнатися щось про долю своїх чоловіків, синів, братів, можливо, що містилися в сусідніх казармах. У беретах і з непокритими головами - городянки. Кидаються в очі кошики, сплетені з очерету та лози. Позуючи перед камерою, посміхається поліцай - вчорашній, судячи з кашкету, військовий Червоної армії. На лівому рукаві шинелі - біла матерчатий пов'язка з синьо-жовтими смугами по діагоналі, з усіх написів читається тільки велика: «Wehrmacht».

Вправа стосувалася сприйняття теми колабораціонізму на теми українського націоналістичного руху, адже при вивченні даної проблеми одразу говорять про загони СС Галичини («Нахтігаль» та «Роланд»). Звинувачення, щодо участі населення по етнічній складовій у колабораціонізмі не є справедливим, адже це могли бути представники різних національностей, але зменшувати чи збільшувати вину саме за такою ознакою несправедливо.

Фото: На розі вулиць Керосинної і Лагерної, Київ, вересень 1941 р.

Автор фотографій - Йоганнес Хеле (Johannes Hähle), фотограф 637-го загону пропаганди 6-армії Вермахту.

Примітка: можна обрати іншу тему періоду Другої світової, яка викликає резонанс у суспільстві та сприйнятті громадськістю. Адже таких не бракує. У нас виникали дискусії саме з цього питання, тому вирішили обговорити саме дану проблему.

3) Аналіз відео-джерела Centropa» [The Story of Tamara Koblik»](#)

<https://trans-history.org/films/#group>

Учні переглядають відео, якщо потрібно допомога з перекладом, можна запросити вчителя з англійської мови. Далі тренер наголошує на важливості кожної особистої історії, адже з таких розповідей складається уся історична канва.

Далі аналіз відео може відбуватися за таким планом:

1. Які яскраві події згадує жінка до початку війни?

2. Як характеризується сімейне життя героїні (батьки, сестра, тітка ...). Звернути увагу з якою теплотою згадуються рідні пані Тамари.
3. Що трапилося під час військових дій? Після війни?
4. Як описується мирне життя?

Резюме: Чому доля однієї людини є складовою світової історії? На скільки важливо вивчати особисті розповіді та сімейні фотоальбоми? Чи є Ваш приклад родинної історії, яка пов'язана з темою Другої світової війни, вивчення Голокосту?

III. Фідбек-рефлексія

Зворотній зв'язок дуже важливий етап тренінгу, який дозволяє підбити підсумки та проаналізувати роботу тренера. Також, учасники можуть дати поради: «Що хотілося б змінити? Додати?».

1) Якщо використовували вправу «Стартові мішені», пропонуємо повернутися до неї, кому потрібно підійти і нагадати висловлення, будь ласка. У загальному колі даємо слово бажаним обговорити тренінг (як показує практика, говорять фактично всі учні, як виняток 1-2 людини записують на папір, але не озвучують думку), написати на стікерах відчуття після, а також перемістити позначки мішені в інше положення, якщо учасники відчують зростання рівні обізнаності в темі.

2) Якщо ми використовували вправу «Дерево очікувань», то залишили місце на кроні дерева для рефлексії після тренінгу. Пропонуємо підійти до дерева, нагадавши собі думку на початку, а потім на стікерах написати наші відчуття, здобутки після заняття. Пропонуємо учасникам у загальному колі озвучити свою точку зору, але якщо хтось хоче тільки написати та прикріпити на «Дереві» свій стікер – це теж можливо.

3) Стандартна карта рефлексії може бути і у формі опитування (роздруковане) або он-лайн гугл-форми:

1. Що я візьму у свою «валізу досвіду»? (Що для мене було новим? Корисним?)
2. Що мене вразило на емоційному рівні?
3. Що мені не сподобалося? Що б хотілося б змінити?
4. Я-молодець, тому що ...

Важливо, щоб під час обговорення учасники знаходилися у спільному колі. Як стверджують психологи, саме коло мотивує до відкритості, підкреслює важливість та рівність кожного учасника. Таким чином, ми просимо поділитися своїми враженнями, емоційним станом, здобутим досвідом, практичними порадами. Це не традиційний урок, а заняття, яке орієнтоване на пошук. Ми

TRANS HISTORY

A project by centropa

намагаємося залучити весь потенціал учасників: рівень і обсяг досвіду знань з теми, особистісний компонент (висловлення думки, прийняття рішення, здатність до співпраці).

Саме поєднання традиційного навчання з інноваційними прийомами, такі як тренінг, посилює позитивний вплив історичної освіти на сучасного здобувача освіти.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. КОМПАС. Посібник з освіти в галузі прав людини за участі молоді Редакція 2012 року — повністю переглянута та доповнена. Автори: Патриція Брандер Лор де Вітте Націла Гані Руї Гомес Еллі Кін Анастасія Нікітіна Юстина Пінкевічюте Під редакцією: Патриції Брандер Еллі Кін Віри Юхаж Аннетт Шнайдер. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://humra.org/wpcontent/uploads/2016/03/compass_UA.pdf
2. Фільм від Centropa » The Story of Tamara Koblik» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу :<https://trans-history.org/films/#group>